

Jaarverslag 2017 - Stichting Framer Framed

Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

**IN THE
FUTURE
EVERYTHING WILL
BE AS CERTAIN
AS IT
USED
TO BE**

ARTISTS:
VERNON AH KEE
BROOK ANDREW
GORDON BENNETT
BINDI COLE
MICHAEL COOK
BRENDA L. CROFT
ADAM GECZY & BLAK DOUGLAS
GORDON HOOKEY
DJAMBAWA MARAWILI
TRACEY MOFFATT
BRIAN ROBINSON
DARREN SIWES
CHRISTIAN THOMPSON
NORA WOMPI

16/03 -
23/04

OPEN: ...

Inhoud

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

FRAMER FRAMED

Stichting Framer Framed
Tolhuisweg 1 - Staalvilla
1031 CC Amsterdam-Noord

T: 020 7630973
E: info@framerframed.nl
W: www.framerframed.nl

KvK Amsterdam: 51823039

1. Introductie	p. 3
2. Organisatie	p. 4
3. Activiteitenoverzicht	p. 10
3.1 Overzicht exposities	p. 11
3.2 Uitgelicht expositie - <i>As If</i>	p. 13
3.3 Uitgelicht expositie - <i>In the Future</i>	p. 16
3.4 Uitgelicht expositie - <i>House of Wisdom</i>	p. 20
3.5 Overzicht publieksprogramma	p. 24
4. Samenwerkingen	p. 26
5. Educatie - Community & Learning	p. 27
6. Doelgroepen en publieksbereik	p. 30
7. Media & PR	p. 36

1. Introductie

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

2017 was een belangrijk jaar voor Framer Framed. In dat jaar trad Framer Framed voor het eerst toe tot de Basisinfrastructuur voor Cultuur (afgekort BIS) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daarnaast ontving Framer Framed een vierjarige bijdrage vanuit het Kunstenplan 2017-2020 van het Amsterdams Fonds voor de Kunst. Deze bijdragen hebben geleid tot kwalitatieve tentoonstellingen en publieksprogrammering, sterkere visuele identiteit, meer aandacht voor de ontwikkeling van vrijwilligers en team, grotere focus op radical learning- en educatieprogramma's en een toename in het aantal bezoekers tot ruim 21.000 per jaar.

Framer Framed is een platform voor hedendaagse kunst, visuele cultuur en kritische theorie & praktijk. Elk jaar presenteert de organisatie tenminste vijf tentoonstellingen in de eigen expositieruimte. Hier toont Framer Framed een verscheidenheid aan exposities in samenwerking met zowel opkomende als gevestigde (inter)nationale curatoren en kunstenaars. In veel gevallen staan historiografische proposities, eigenaarschap en toekomstscenario's, maatschappelijke in- en uitsluiting en identiteitenpolitiek centraal.

Framer Framed werkt met wisselende externe curatoren. Elk van deze curatoren introduceert een eigen perspectief en specifieke kennis om vanuit deze gesitueerde positie, een eigen verhaal en perspectieven te creëren. Dit opent de ruimte voor een verscheidenheid aan stemmen, vanuit verschillende regio's, met diverse onderwerpen en benaderingen.

Naast de tentoonstellingen wordt een uitgebreid publieksprogramma georganiseerd om mensen een entree te bieden tot de tentoonstelling. Het publieksprogramma is tevens een manier om het gesprek over kunst open te stellen voor een breder publiek, waarvan perspectieven en standpunten volgens Framer Framed een essentiële aanvulling op de tentoonstellingen vormen.

Framer Framed wil met een eigen aanpak bijdragen aan de ontwikkeling van een nieuw (kunst)historisch discours, dat recht doet aan de complexiteit van onze huidige samenleving en de belevingswereld van publieksgroepen die tot op heden onvoldoende worden bediend.

Framer Framed programmeert vaak dicht op de politiek-maatschappelijke actualiteit waarmee de organisatie het zichzelf niet altijd makkelijk maakt. Samen met experts, betrokkenen, partners en het publiek zoekt Framer Framed naar een politieke of maatschappelijke positie die in specifieke situatie ingenomen kan worden. In 2017 werd samengewerkt met een feministisch Turks curatorencollectief toen de onderlinge verhoudingen tussen Nederland en Turkije op scherp stonden; de tentoonstelling *As if - The Media Artist as a Trickster* opende op de inauguratiedag van president Trump met als belangrijk tentoonstellingsthema 'fake news'; het Aboriginal Art Museum Utrecht (AAMU) toonde de laatste collectiepresentatie bij Framer Framed, direct na de plotselinge sluiting van het museum. Er bestond op dat moment grote onzekerheid over wat er precies met de collectie zou gebeuren. Hiermee toont de organisatie de urgentie en relevantie van beeldende kunst in het maatschappelijke debat.

1. Introductie

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Framer Framed ontwikkelde in 2017 een educatieprogramma, met het uitgangspunt om kunstanalyse, gezamenlijk leren en kritisch denken te stimuleren binnen en buiten de tentoonstellingsruimte. De focus ligt op het VMBO onderwijs. De banden met Over het IJ College werden uitgebouwd en er werd gestart met een samenwerking met het IJburg College. In totaal werden ongeveer 50 groepen ontvangen voor programma's, rondleidingen, reading groups en gesprekken. Ook werd een meerjaren samenwerking gestart over 'radical learning' in samenwerking met Amal Alhaag en Maria Guggenbichler van de Side Room gericht op institutionele verandering, waarbij de hoofdvraag is hoe democratische, inclusieve, vernieuwende en open werkmethoden te introduceren in het kunstonderwijs en samenleving.

In 2017 verdiepte Framer Framed zich verder in de lokale context van Amsterdam-Noord. Toen de organisatie zich in 2011 vestigde in Noord was er nog nauwelijks culturele infrastructuur aan de IJ-oever. Inmiddels is de IJ-oever zich aan het ontwikkelen tot een van de culturele kernlocaties van Amsterdam. De bewoners van Noord voelen zich lang niet allemaal thuis op deze culturele hotspot. Framer Framed deed in 2017 onderzoek in Molenwijk samen met Adeola Enigbokan van de Universiteit van Amsterdam en heeft zich sindsdien ingezet om ter plekke meer culturele activiteiten te organiseren.

Framer Framed werkte met kunstenaars uit onder andere Nederland, Vietnam, Zuid-Afrika, Australië, Gaza / Palestina, Turkije, Rusland, Polen, Frankrijk en Kroatië. Zij leverden een bijdrage aan de programmering van Framer Framed in 2017. Framer Framed organiseerde tevens tentoonstellingen buiten de deur tijdens Art Rotterdam en in samenwerking met kunstorganisaties in FACT in Liverpool en HEK in Basel voor rondreizende tentoonstellingen in het buitenland.

Op het gebied van PR kon Framer Framed rekenen op de nodige aandacht. Diverse artikelen verschenen in landelijke dag- en weekbladen waaronder *De Groene Amsterdammer*, *De Volkskrant*, *Het Parool*, *Tubelight*, *VICE* en internationaal in *Harper's Bazar* (Japan), *Exhibist Magazine* (Turkije) en *Szum* (Polen). De tentoonstelling *As if - The Media Artist as a Trickster* werd door een kunstredacteur van *Het Parool* verkozen tot een van de vijf beste exposities uit 2017 en had op de drie lokaties een gezamenlijk bereik van 18.584 bezoekers.

Daarnaast werd in 2017 op het gebied van PR een nieuwe website en huisstijl gelanceerd. De nieuwe huisstijl wordt ondermeer toegepast in de A5 publicaties die in variërende oplage van 500-1000 exemplaren per expositie worden uitgegeven en gratis beschikbaar zijn voor het publiek.

Tot slot. Framer Framed kan niet bestaan zonder een enthousiast team, stagiairs en tientallen vrijwilligers, die allen een substantiële bijdrage leverden en zorgden voor een vernieuwend programma, ruime openingstijden en een gastvrije tentoonstellingsruimte.

2. Organisatie

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Bestuursmodel

Framer Framed werkt met een bestuursmodel. Het bestuur van Framer Framed delegeert de uitvoerende taken aan de directie. In deze bestuurlijke constructie laat het toezichthoudend bestuur de beleidsvorming over aan de directie. De directie is belast met zowel de constituerende als de dirigerende leiding (= beleidsuitvoering). Het onbezoldigde bestuur vervult primair een toezichthoudende en adviserende functie (= beleidstoetsing). Framer Framed hanteert de Code Cultural Governance (CCG) als basis voor haar werkzaamheden. In 2017 werd een extern advies uitgezet om de relatie tussen directie en bestuur toekomstbestendig en passend bij de organisatie te laten zijn en in lijn met de CCG vorm te geven. Op basis hiervan is besloten tot een Raad van Toezicht model, dat medio 2018 zal worden geïmplementeerd. De eerste stappen hiertoe werden in 2017 gezet.

Bestuurssamenstelling

Stichting Framer Framed werd in 2010 opgericht. Het onbezoldigde bestuur werkt met een rooster van aftreden. In 2017 hebben de volgende bestuurswisselingen plaatsgevonden:

Drie bestuurders zijn in 2017 afgetreden

Kitty Zijlmans, aftreding 01-01-2017

Haroon Sheikh, aftreding 26-04-2017

Meta Knol, aftreding 30-06-2017

Tijdens de bestuursvergadering van 1 november 2017 traden aan:

Esther Captain en Thomas Berghuis.

Het huidige bestuur bestaat uit:

Astrid Weij, voorzitter sinds 06-03-2015

Sarien Zijlstra, penningmeester sinds 06-03-2015

Esther Captain, algemeen Bestuurslid sinds 17-11-2017

Thomas Berghuis, algemeen Bestuurslid sinds 17-11-2017

Directie

De beleidsvorming, programmering en dagelijkse coördinatie van projecten die onder de noemer Framer Framed worden georganiseerd, vallen onder de verantwoordelijkheid van de directie: bestaande uit Cas Bool (zakelijke leiding) en Josien Pieterse (inhoudelijke leiding). Beiden zijn mede-initiatiefnemers van Framer Framed en in die hoedanigheid sinds 2009 betrokken.

Team

Het team bestond in 2017 uit zeven in deeltijd betaalde medewerkers: zakelijke en inhoudelijke directie, tentoonstellingscoördinator, communicatie / pr, community en learning coördinator, publieksprogramma producent en boekhouder. Het jonge team is dynamisch en flexibel ingesteld, ziet het belang van kritische analyse, educatie en betrokkenheid bij de samenleving, richt de blik naar buiten, heeft aandacht voor vrijwilligers en stagiaires.

Foto's van de Tumblr blog *Chomma*, waar Jody Brand een visueel dagboek bijhoudt over de LGBTQ beweging in Kaapstad, Zuid-Afrika. Het werk van Jody Brand werd getoond als onderdeel van UNSEEN 2017.
<http://chomma.tumblr.com>

2. Organisatie

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Vrijwilligers

Framer Framed is voor haar functioneren in belangrijke mate afhankelijk van haar vrijwilligers en stagiaires. De exposities hebben ruime openingstijden. Dit is alleen mogelijk dankzij de inzet van vrijwilligers. In 2017 bestond het team van vrijwilligers uit ca. 30 personen. De vrijwilligersgroep weerspiegelt de internationale blik die Framer Framed nastreeft. In 2017 waren zij onder andere afkomstig uit: Nederland, Frankrijk, Spanje, Italië, Engeland, Turkije, Israël, India, Canada, Brazilië, China en Jamaica.

De vrijwilligers in de zaal zijn het eerste aanspreekpunt voor het publiek. Zij zijn het gezicht van Framer Framed en moeten daarom goed geïnformeerd zijn en zich prettig voelen in de ruimte. Voorafgaand aan de opening van iedere tentoonstelling wordt een rondleiding voor hen verzorgd door de curator, zodat zij op de hoogte zijn van de inhoudelijke achtergrond van de expositie en individuele kunstwerken.

De community en learning coördinator is verantwoordelijk voor de vrijwilligers en het creëren van een verbinding tussen het team en de vrijwilligers. Meerdere keren per jaar worden informele ontmoetingen georganiseerd waarbij vrijwilligers met elkaar en het team kennis kunnen maken of bijpraten. Daarbij worden zij geïnformeerd over toekomstplannen, kunnen zij klachten of wensen kwijt en is er gelegenheid om input te geven over organisatie en programma. Daarnaast vindt twee keer per jaar een excursie plaats met de vrijwilligers en het team van Framer Framed naar een partner-organisatie.

Code Culturele Diversiteit

Framer Framed onderschrijft de Code Culturele Diversiteit en streeft in haar bestuurs- en personeelssamenstelling, programmering, publieksbereik en selectie van samenwerkingspartners naar een diversiteit qua leeftijd, opleiding, inkomen, sekse en culturele achtergrond. Het bestuur en de directie van Framer Framed vinden het van groot belang de Code Culturele Diversiteit toe te passen. Framer Framed heeft gemerkt dat er een grote groep belangstellenden is voor beeldende kunst, die zich actief verhoudt tot identiteitsvraagstukken. Het doel van Framer Framed is onder andere deze groep te betrekken door een podium te bieden aan andere vormen van presentatie, aan een interculturele curatorengemeenschap, aan een grote diversiteit aan kunstenaars en sprekers. In de praktijk hebben we waargenomen dat het publiek een afspiegeling vormt van hetgeen gepresenteerd en gerepresenteerd wordt in de programmering. De deelnemende curatoren representeren de diversiteit van de samenstelling van een stad als Amsterdam, cultureel divers. Hierdoor zien we dat ook de kunstenaars die gerepresenteerd worden uit alle delen van de wereld afkomstig zijn en daarmee bezoekers een breed perspectief op beeldende kunst tonen. Veel bezoekers herkennen zich in de beelden en dat verbindt hen aan beeldende kunst. Voor anderen biedt het een nieuw perspectief op vormen van kunst of kunstuitingen die zij nog niet kennen, maar wat kan helpen de horizon te verbreden.

Kunstenaar Marie Hudelot richt zich in haar serie *Heritage* op culturele identiteiten, waarin ze wordt gedreven en geïnspireerd door haar eigen gemengde Frans-Algerijnse afkomst.

Bij het aantrekken van nieuwe medewerkers en bestuursleden wordt nadrukkelijk gestreefd naar een zo divers mogelijk teamsamenstelling. In 2017 werd Framer Framed geïnterviewd door de Kunstraad van Amsterdam over deze aanpak in verband met een onderzoek naar diversiteit in de Amsterdamse culturele sector.

Sekse, gender en LTBGQ

In *Metropolis M* (nr 6 2017/2018) werd terecht aangekaart dat de onderrepresentatie van vrouwen in de beeldende kunstsector een serieus en hardnekkig probleem is. Uit een museale aankoop analyse over 2016 en 2017 bleek dat bij bijvoorbeeld het Dordrechts Museum slechts drie procent van alle nieuwe verworven werken afkomstig was van vrouwelijke kunstenaars. Framer Framed stelt dit probleem aan de kaak door actief op zoek te gaan naar vrouwelijke curatoren, kunstenaars en wetenschappers. De tentoonstellingen *It won't be long now*, *Comrades!*, *HOME* en *House of Wisdom* werden door vrouwelijke curatoren samengesteld. Uit de praktijk blijkt dat de samenwerking met kritische vrouwelijke curatoren een hogere deelname van vrouwelijke kunstenaars oplevert.

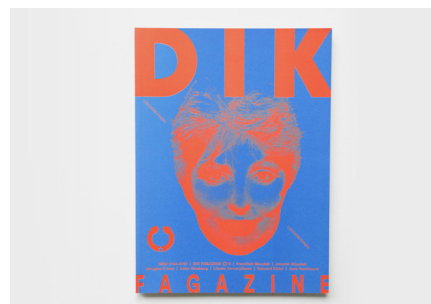
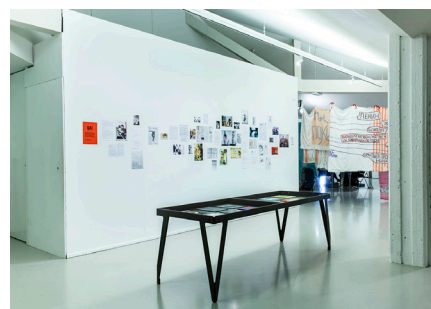
Naast culturele diversiteit en gender richt de organisatie zich ook op de LGBTQ gemeenschap, met onder andere samenwerking met het Istanbul Queer Art Collective en de Queer Series.

Framer Framed kan rekenen op een divers samengesteld publiek. Amsterdam kent een breed aanbod van internationale opleidingen die een belangrijke factor zijn bij het bereiken van een divers en internationaal publiek. De Ateliers, Rijksacademie, Amsterdam University College en Engelstalige opleidingen aan de VU en UvA zorgen voor een internationale gemeenschap in Amsterdam die interesse heeft in de programmering van Framer Framed. Door veel aandacht te besteden aan tweetalige communicatie en het bieden van veel Engelstalige publieksprogramma's worden deze groepen bediend. 46% van de website bezoekers maakt gebruik van de Nederlandstalige pagina's, terwijl 43% het Engelstalige deel van de website bezoekt. De overige bezoekers van de website maken veelal gebruik van automatische vertaling naar andere talen.

Governance Code Cultuur

Framer Framed neemt de Governance Code serieus en heeft afgelopen jaar geïnvesteerd in een extern onderzoek om de governance structuur van de organisatie onder de loep te nemen. Daar kwamen een aantal duidelijke adviezen uit naar voren.

De organisatie zelf kent een horizontale structuur waarbij het team bij besluiten wordt betrokken en meegenomen. Geadviseerd wordt om een bestuursvorm en -stijl op te bouwen die past bij de organisatie. Daarbij liggen er in de organisatie ambities voor de toekomst en wordt geadviseerd om de organisatiestructuur daarop in te richten.

Installatiefoto's van *It won't be long now, Comrades!* met werk van Karol Radziszewski. Hij presenteert een selectie uit de collectie van het Queer Archives Institute en het DIK magazine over de underground gay scene in Oost-Europa

2. Organisatie

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Belangrijkste advies is het verduidelijken van de bestuursvorm door het inzetten van een transitie naar een Raad van Toezicht- model, waarin beleidsvorming en uitvoering duidelijk zijn gescheiden van de toezichthoudende functie. Aan dit model kunnen vervolgens componenten toegevoegd worden die passen bij de karakteristieken van Framer Framed. Aan dit traject werd medio 2017 begonnen en in de komende maanden zal de transitie plaatsvinden.

Uit het advies kwam eveneens de suggestie naar voren dat een coachingtraject op gebied van financieel zakelijk beleid, organisatie en control binnen een nieuwe BIS instelling van groot nut kan zijn. Sinds medio 2017 is Hugo Bongers (voorheen: lector Culturele Diversiteit Willem de Kooning Academie, zakelijk directeur Stedelijk Museum, Museum Boijmans van Beuningen) onbezoldigd zakelijk adviseur / coach van de directie waarbij meer duidelijkheid wordt verschaft over de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de directie van Framer Framed en de invulling daarvan nu en in de toekomst.

Fair Practice Code

Framer Framed onderschrijft de richtlijn kunstenaarshonoraria op hoofdpunten en implementeert deze zoveel mogelijk in de praktijk. De richtlijn voor kunstenaarshonoraria is in gezamenlijkheid ontwikkeld met inbreng van Nederlandse organisaties en verenigingen op het gebied van de beeldende kunst die op dagelijkse basis te maken hebben met honoraria voor beeldend kunstenaars. Met de richtlijn trekt het veld samen op om te komen tot een professionelere contract- en onderhandelingspraktijk bij tentoonstellingen zonder verkoopdoel.

Framer Framed is lid van De Zaak Nu. Deze vereniging vertegenwoordigt alle presentatie-instellingen voor beeldende kunst in Nederland, dat wil zeggen die organisaties en instellingen voor wie de presentatie en productie van hedendaagse kunst een prioriteit is. De Zaak Nu was nauw betrokken bij het opstellen van de richtlijn kunstenaarshonoraria. Dat deze richtlijn er nu ligt, zien we als een grote winst en deze wordt waar mogelijk nageleefd.

Framer Framed heeft echter zowel bij De Zaak Nu als bij het Ministerie van OCW aangegeven dat de richtlijn te eenduidige categorieën hanteert om aan te kunnen sluiten op de diffuse situaties die zich in de praktijk voordoen. In sommige situaties betaalt Framer Framed daardoor meer dan het geadviseerde honorarium (bv bestaand werk bij groepsexpositie van 7 kunstenaars of meer), in andere situaties (nieuw werk bij solo expositie) laat het werkbudget van de organisatie het geadviseerde honorarium niet toe. Daarbij maakt de richtlijn geen onderscheid tussen de bestedingscapaciteit van kleine en grote presentatie-instellingen / musea. Daar ziet Framer Framed mogelijkheden voor verbetering en zou graag bijdragen aan een evaluatie.

2. Organisatie

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Framer Framed gebruikt het modelcontract kunstenaars zoals opgesteld door het toenmalige FNV Kiem, de vakbond voor werknemers, freelancers en kleine zelfstandigen in de kunsten, informatie-industrie, entertainment en de (multi-) media. Deze contracten zijn door FNV Kiem opgesteld vanuit het belang van de werknemers.

Ondernemerschap

In 2017 werd de strategie ten aanzien van ondernemerschap van de stichting verder ontwikkeld. De opgebouwde kennis ten opzichte van beeldende kunst, kunsteducatie evenals de opgebouwde community zijn van waarde en leiden tot co-producties en opdrachten. Voorbeeld van dit ondernemerschap is de samenwerking tussen stichting Tolhuistuin en Framer Framed. Deze sloten een co-productie overeenkomst ten aanzien van inhoudelijke programmering. Stichting Tolhuistuin en Framer Framed hebben een coproductie overeenkomst. Deze samenwerking zal komend jaar worden gecontinueerd.

In 2018 zullen de co-productie- en samenwerkingsbijdragen op basis van het inhoudelijk profiel verder uitgebouwd worden. Sinds 2017 levert het Young Artfund Amsterdam (YAA) een sponsor bijdrage ten aanzien van overnachtingen. Zij bieden overnachtingen aan voor internationale jonge kunstenaars. De Brauw, Blackstone en Westbroek Advocaten leveren jaarlijks honderd uur gesponsord advies.

Ten aanzien van toekomstig opdrachtgeverschap lopen verschillende trajecten. Het bestuur ziet deze ontwikkeling naar uitbouw van het cultureel ondernemerschap positief tegemoet en in lijn met de doelen van de stichting.

3. Activiteitenoverzicht

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

3.1 Overzicht exposities

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

As If - The Media Artist As Trickster, Amsterdam 20 januari t/m 5 maart

Een tentoonstelling over politieke mediakunst, waarin verschillende vormen van misleiding centraal staan. Samengesteld door curatoren Annet Dekker en David Garcia, i.s.m. Ian Alan Paul. De expositie reisde door naar twee partner organisaties: FACT - Foundation for Art and Technology in Liverpool, Engeland en HEK - Haus der Elektronische Kunst in Bazel, Zwitserland.

As If - The Media Artist As Trickster, Liverpool, Engeland

As If - The Media Artist As Trickster, Basel, Zwitserland

In One's Breath - Nothing Stands Still, Rotterdam 8 februari t/m 12 februari 2017

Een toonstelling met werk van de Vietnamese kunstenaar Tuan Mami tijdens Art Rotterdam 2017 met een aansluitend publieksprogramma. In dit langlopende project concentreert Mami zich op een mijngebied in het noorden van Vietnam. In dit gebied bevinden zich vele industriële bedrijven die op enorme schaal natuurlijke materialen exploiteren voor de internationale markt. Mami's werk onderzoekt en reflecteert op de impact hiervan op zowel mens als natuur.

Heritage, Amsterdam 25 mei - 19 september 2017

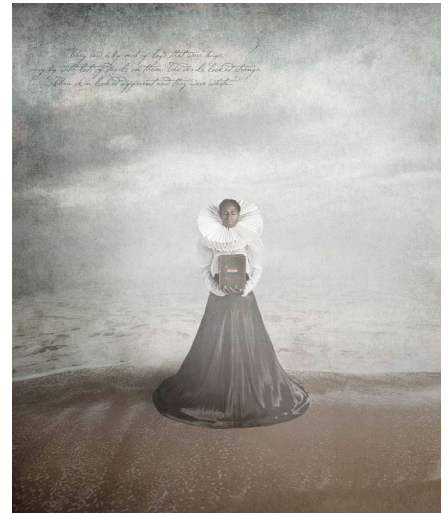
Een tentoonstelling met werk van fotograaf Marie Hudelot (Parijs, 1981). Zij richt zich in haar werk op culturele identiteiten, waarin ze wordt gedreven en geïnspireerd door haar eigen gemengde Frans-Algerijnse afkomst. Voor deze tentoonstelling ontwikkelde de kunstenaar imaginaire archetypes, gebaseerd op de ongeschreven verhalen van haar voorouders.

In the future everything will be as certain as it used to be,
Amsterdam 16 maart - 23 april

Een groepstentoonstelling naar aanleiding van de sluiting van het Aboriginal Art Museum Utrecht (AAMU). Sinds de oprichting van Framer Framed in 2009 hebben beide organisaties regelmatig samengewerkt bij uiteenlopende projecten. Om aandacht te vestigen op de relevante collectie van het museum, presenteert Framer Framed in samenwerking met curator Georges Petitjean een selectie werken die typerend zijn voor het deel van de collectie dat zich richt op de urbane kunst van de oorspronkelijke bewoners van Australië.

Home, Amsterdam 14 juli - 3 september 2017

Wat betekent het om je huis te moeten ontvluchten en ontheemd te zijn? Welke betekenis heeft het begrip 'huis' in de context van oorlogsgeweld, bezetting, diaspora, uitsluiting en ontheemding? Deze vragen staan centraal in de tentoonstelling *HOME*, samengesteld door curator Meta Knol, met fotowerken van de Nederlandse beeldend kunstenaar Marjan Teeuwen - *Verwoest Huis Gaza* - en videoblogs door de Palestijnse fotograaf Ezz Al Zanoon en journaliste Rawan Mahady.

Michale Cook, *Civilised* (2012)

Christian Thompson, *Howl Your Troubles* (2011)

Expositie samengesteld door George Petitjean met op de voorgrond het werk van Blak Douglas & Adam Geczy *BOMB* (2013).
Foto: Eva Broekema

3.1 Overzicht exposities

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

It won't be long now, Comrades!, 14 september - 12 november 2017

Een groepstentoonstelling die samenvalt met de 100ste verjaardag van de Oktoberrevolutie in Rusland. Geografisch gezien richt de tentoonstelling zich op landen die direct beïnvloed zijn door de Oktoberrevolutie (en het daarop volgende communistische regime). *It Won't Be Long Now, Comrades!* is samengesteld door Katia Krupennikova en Inga Lāce en verkent de mogelijke emancipatorische kracht van revolutie en verzet in deze postcommunistische regio's - vaak in het licht van de complexe geschiedenis van deze gebieden.

Chomma - Jody Brand Amsterdam, 22 september - 28 februari 2018

De tentoonstelling presenteert werk van de Zuid-Afrikaanse fotografe Jody Brand (Kaapstad, 1989) en kwam tot stand in samenwerking met de Thami Mnye Stichting. In haar fotografie legt Brand alternatieve Afrikaanse leefwerelden vast, aangespoord door haar missie om 'bestaande representaties van minderheden te bevragen'. De titel van de tentoonstelling *Chomma*, wordt in de Zuid-Afrikaanse straattaal gebruikt voor 'vriend'. Het is ook de naam van de Tumblr blog die de kunstenaar in 2011 begon om haar werk te delen.

House of Wisdom, 24 november 2017 - 7 januari 2018

Een groepstentoonstelling samengesteld door het Çukurcuma Collectief uit Istanbul, over de politieke macht van de bibliotheek en het archief in hedendaags Turkije.

It won't be long now, Comrades! expositie samengesteld door Katia Krupennikova en Inga Lāce. Werk van Ikolay Oleynikov - IN A COLD SWEAT I JUMPED OUT OF MY BED, I DREAMT THAT UPRISING WAS NO LONGER POSSIBLE... (2016). Foto: Eva Broekema

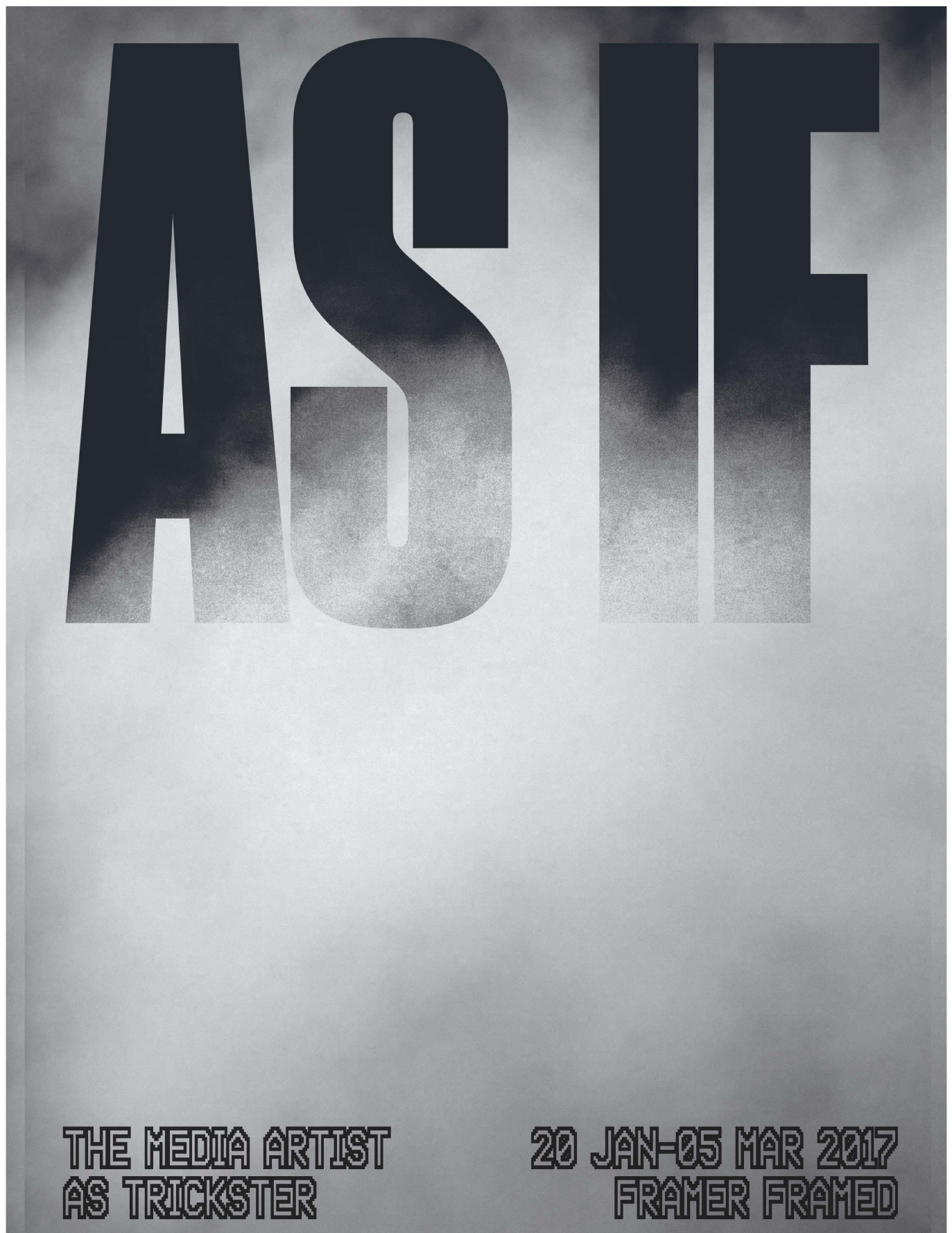
Publieksprogramma tijdens Museumnacht *I'm So Angry (I Made a Sign)*, een initiatief van Iron Curtain Project.

Overzichtsfoto van de expositie *HOME* met werk van Marjan Teeuwen, samengesteld door Meta Knol. Foto: Marlise Steeman

3.2 Uitgelicht: tentoonstelling *As If*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

3.2 Uitgelicht: tentoonstelling *As If*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Een van de projecten uit 2017 willen we hier nader bespreken: *As If - The Media Artist as Trickster*. Het project betreft een reizende expositie samengesteld door Annet Dekker en David Garcia. Ian Alan Paul was verantwoordelijk voor het samenstellen van een specifiek onderdeel binnen de expositie; het *Guantanamo Bay Museum of Art and History*. Het publieksprogramma kwam onder meer tot stand in samenwerking met het Tactical Media Platform van Eric Kluitenberg. Voor het project ontving Framer Framed een aanvullende bijdrage van het Stimuleringsfonds voor Creatieve Industrie.

De expositie was van 20 januari t/m 5 maart 2017 te zien bij Framer Framed in Amsterdam, waarna deze van 2 maart t/m 31 mei doorreisde naar FACT - Foundation for Art and Creative Technology in Liverpool, en van 31 maart t/m 21 mei te zien was bij HeK - House of Electronic Arts in Bazel.

De tentoonstelling werd door een kunsthistoricus van *Het Parool* verkozen tot een van de vijf beste exposities uit 2017 en had op de drie locaties een gezamenlijk bereik van 18.584 bezoekers.

Deelnemende kunstenaars

Afhankelijk van de beschikbare ruimte op de verschillende locaties nam de expositie andere vormen aan. De volgende twaalf kunstenaars namen deel aan de tentoonstelling bij Framer Framed in Amsterdam:

Morehshin Allahyari, Arabian Street Artists, Paolo Cirio, Coco Fusco, Paul Garrin, Robert Ochshorn, Julian Oliver & Danja Vasiliev, Ian Alan Paul, Superflux, The Yes Men, UBERMORGEN, Wachter & Jud. Meer informatie over de deelnemende kunstenaars is te vinden op onze website.

Publieksprogramma

In de context van de expositie werden diverse publieksprogramma's georganiseerd met diverse partners op verschillende locaties, waaronder een tweedaags symposium bij Framer Framed en het EYE filmmuseum in samenwerking met Eric Kluitenberg. *As If: The Media Artist as Trickster* is een voorbeeld van 'public research'. In een reeks publieke events worden het nut en de risico's van mediahacks en -hoaxes uitgediept. De noodzaak om een nieuwe, meer 'populistische taal' voor progressieve politiek te ontwikkelen, stond bij dit symposium centraal. Het eerste symposium vond plaats onder de titel *Vox Populi and The Syrian Archive* met onder anderen Lara Baladi (Vox Populi), Hadi Al Khatib and Jeff Deutch (The Syrian Archive) en Robert Ochshorn. In de Tolhuistuin vond de dag erop het symposium *The Society of Post-Control* plaats met Michael Seemann, Geert Lovink, Ingrid Eel, Ian Alan Paul, Bernardo Gutiérrez, Steve Kurtz, Marc Tuters, Kim de Groot en David Garcia.

Naar aanleiding van het werk van Morehshin Allahyari houdt archeoloog en erfgoedsspecialist Nour Munawar een lezing die ingaat op de promotie, bescherming en vernietiging van cultureel erfgoed in Syrië en Irak en de rol die sociale media daarbij spelen, door de circulatie van beelden van ISIS acties.

Installatiefoto's van *As If - The Media Artist as Trickster*. Foto's Laura Tompa en Eva Broekema

3.2 Uitgelicht: tentoonstelling *As If*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Andere programma's in het kader van de tentoonstelling richtten zich op vormen van verzet, zoals het dagprogramma *Arts as Resistance* dat werd georganiseerd in samenwerking met Castrum Peregrini en Humanity in Action. Deze serie wordt afgetrapt met een lezing van Adeola Enigbokan en vervolgens workshops gegeven door Maria Guggenbichler, Charl Landvreugd en Patricia Kaersenhout.

Op 8 maart 2017 presenteerde Framer Framed in samenwerking met Atria *De verbeelding van Protest* over de Women's Marches. In reactie op de inauguratie van president Donald Trump, is er wereldwijd protest: de Women's Marches. Met pussyhats en originele protestborden gaan mensen de straat op. Tijdens dit publieksprogramma bekeken we sociale bewegingen als voedingsbodem voor nieuwe kunstuitingen, de activist als creatieve maker en gingen we in op het belang van het vastleggen en het archiveren van artistiek protest. Daarnaast gingen we met aantal makers in gesprek over hun werk en hoe zij zich verhouden tot het huidige politieke klimaat. Hoe kunnen we ons op een betekenisvolle, inclusieve en effectieve manier organiseren om tot verzet te komen?

Met: Gluklya, Imara Limon, vreer verkerke, Tashina Blom

Stage

In de context van de expositie zijn twee stageplekken gerealiseerd: een voor Yvonne Wellen (Stockholm University, Master Culture & Aesthetics, subject Curating Art) en Anjali Prashar-Savoie (SOAS University of London, Social Anthropology Department - Studies Cyborg Anthropology, Cyborg Theory).

Pers en publieksbereik

De expositie in Amsterdam kon rekenen op de nodige aandacht in de landelijke dag- en weekbladen, waaronder besprekingen in *Het Parool* (vier uit vijf sterren), *de Volkskrant*, *De Groene Amsterdammer* en *Tubelight*. Daarnaast kwam de expositie terug in het eindejaars overzicht van *Het Parool*, waar het project door een van de kunstrecensenten werd verkozen tot een van de vijf beste Amsterdamse exposities in 2017.

Banner aan het IJ met aankondiging van de expositie *As If - The Media Artist as Trickster*

Expositie aankondiging van *As If - The Media Artist as Trickster* bij FACT in Liverpool. Daar onder de titel *How much of this is fiction*

3.3 Uitgelicht tentoonstelling *In the Future...*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

**IN THE
FUTURE
EVERYTHING WILL
BE AS CERTAIN
AS IT
USED
TO BE**

**FRAMER
FRAMED**

EXHIBITION
16/03 -
23/04/2017

Museum voor hedendaagse Aboriginal kunst
AAMU
TOLHUISTUIN

Museum voor hedendaagse Aboriginal kunst
AAMU
TOLHUISTUIN

ICW:
AAMU - MUSEUM OF
CONTEMPORARY ABORIGINAL ART

Photo: Christian Thompson - Howl For Your Troubles (2011)

3.3 Uitgelicht tentoonstelling *In the Future...*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

In 2009 werd een langdurige samenwerking ingezet tussen Framer Framed en het Aboriginal Art Museum Utrecht. In 2017 werd deze samenwerking voortgezet en (noodgedwongen) afgesloten vanwege de sluiting van het museum. Met de tentoonstelling *In the future everything will be as certain as it used to be* wilden beide organisaties het belang van de opgebouwde collectie nog een keer onder de aandacht brengen. Twee van de kunstenaars uit de collectie van het AAMU kregen internationaal grote zichtbaarheid door de prominente presentatie van werk in Dokumenta 14 (Gordon Hookey, Neue Neue Galerie) en de Biënnale van Venetië (Tracy Moffat, eerste keer sinds 1997 dat een Aboriginal kunstenaar gerepresenteerd wordt in het Australisch Paviljoen).

De samenwerking met AAMU startte in 2009 met de Framer Framed bijeenkomst *De blik van de kunstenaar* naar aanleiding van de tentoonstelling *Theme Park* (2008-2009) van Brook Andrew. Deze samenwerking werd in mei 2010 vervolgd met het symposium 'Blak on Blak' waarbij kunstenaars, wetenschappers en activisten aan het woord kwamen uit Australië, Nederland en Suriname: Daniel Browning, Gillion Grantsaan, Gloria Wekker, Gordon Hookey, Marcel Pinas, Margo Neale, Marianne Riphagen en Tess Allas.

In samenwerking met het Australische kunsttijdschrift *Artlink* en de October Gallery in Londen organiseerde Framer Framed een jaar later in Londen een debat naar aanleiding van het verschijnen van *Artlink Indigenous 'Beauty and Terror'*, de eerste in een serie themanummers waarin recente ontwikkelingen in de hedendaagse Aboriginal kunst in Australië onder de loep werden genomen met onder anderen: Fiona Foley, Vernon Ah Kee en Christian Thompson.

In the future everything will be as certain as it used to be

De door curator George Petitjean geselecteerde werken bieden een overzicht van zestien jaar baanbrekende exposities in het AAMU, zoals *Theme Park* (2008), *Outsider/Insider. The art of Gordon Bennett* (2012), *BOMB* (2013), *BLAK. Forced into Images* (2014-2015) en *Mapping Australia* (2016-2017). De getoonde werken tonen de impact van kolonisatie op de Aboriginal bevolking in Australië, maar zijn tevens relevant voor verschillende urgente, mondiale problemen. De titel van de expositie is ontleend aan het gelijknamige werk van Gordon Bennett *Notes to Basquiat: In the future everything will be as certain as it used to be* (1999).

Onderdeel van de tentoonstelling was het werk van gevierd kunstenaar Tracey Moffatt, die Australië vertegenwoordigde in de 57e Biënnale van Venetië. Met haar fotografische en cinematografische werken richt ze zich op het door het kolonialisme veroorzaakte trauma bij de oorspronkelijk bevolking van Australië, door de littekens te traceren die zijn achtergelaten door racisme en een agressieve assimilatiepolitiek. Ook wordt er werk getoond van Gordon Bennett, vaak beschouwd als een van de belangrijkste hedendaagse Australische kunstenaars. In zijn werk *Notes to Basquiat: In the future everything will be as certain as it used to be* (1999) schotelt hij de kijker een beeld voor van een grimmige toekomst voor Aboriginal-Australiërs en stelt hij de vraag of het kolonialisme voor zijn volk ooit echt voorbij zal zijn.

Gordon Hookey, *Murriland!* in Neue Neue Galerie, Dokumenta 14, 2017

Lezing van Gordon Hookey tijdens het Framer Framed symposium *Blak on Blak*, AAMU, Utrecht, 2010. <https://vimeo.com/12422380>

Christian Thompson performance tijdens het symposium Framer Framed, October Gallery, Londen, 2011

Tracy Moffat, *My Horizon* in het paviljoen van Australië, Biënnale van Venetië, 2017

3.3 Uitgelicht tentoonstelling *In the Future...*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

De thema's culturele identificatie en het gebruik van stereotypen komen aan bod in het werk van kunstenaar Christian Thompson, die zijn eigen identiteit gebruikt voor de vraag wat het betekent om tot een Aboriginal-gemeenschap te behoren. Hoe moet een Aboriginal-Australiër er uitzien volgens het grote publiek, en hoe wordt dit ondermijnd door zijn eigen, niet-stereotiepe identiteit?

Een groot deel van de werken komt uit de urbane regio's, maar de tentoonstelling behandelt ook vraagstukken met betrekking tot ontheemding en landrechten die worden aangekaart in het werk van Djambawa Marawili, een prominent kunstenaar en leider van de Yolngu in het noordoosten van Arnhemland. Zijn kunst speelde een cruciale rol in de landrechtenbeweging van zijn volk. Het legt beslag op het oorspronkelijke grondgebied door te laten zien hoe het land en de inheemse bewoners via hun kunst intrinsiek met elkaar zijn verbonden.

Reflectie op collectie- en presentatiebeleid

Met de collectiepresentatie *In the future everything will be as certain as it used to be* wil Framer Framed het belang van de collectie van het AAMU onder de aandacht brengen. Voor Framer Framed is de discussie over de toekomst van de collectie van het AAMU exemplarisch voor het Nederlandse museale landschap.

Sinds 2009 bevraagd Framer Framed de Nederlandse kunstcanon met symposia, publieksprogramma's en exposities. In 2009 was Framer Framed betrokken bij de organisatie van het symposium *Onbegrensd verzamelen* in Museum Berg en Dal, een symposium over de consequenties van de globalisering in de kunst voor het Nederlandse museale collectiebeleid.

Het centrum van de kunstwereld bevindt zich niet langer in Parijs of New York; er is sprake van een mozaïek van wereldwijde centra. Dit heeft gevolgen voor de selectie, de presentatie en het verzamelen van hedendaagse kunst. De functies en posities van de volkenkundige, cultuurhistorische en kunstmusea gaan daarbij steeds meer overlappen. Vooralsnog werken musea actief in verschillende disciplines onafhankelijk van elkaar. In deze snel veranderende wereld is museale zelfreflectie en kennisuitwisseling nodig. Een toenemende interdisciplinaire samenwerking is noodzakelijk om de vraagstukken van deze tijd te behandelen. Hoe gaan verschillende musea en kunstinstellingen om met ontwikkelingen als diversiteit, postkoloniale theorievorming en globalisering in de kunst? Processen van in- en uitsluiting en mechanismen van (re)presentatie staan op de agenda. Hoe vertalen musea deze actuele vraagstukken naar collectie- en presentatiebeleid?

Installatiefoto's van *In the future everything will be as certain as it used to be*.
Foto's: Eva Broekema

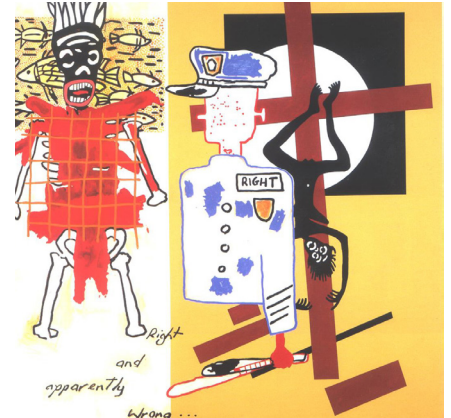
3.3 Uitgelicht tentoonstelling *In the Future...*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

In januari 2013 presenteerde de Raad voor Cultuur het rapport *Ontgrenzen en verbinden. Naar een nieuw museaal bestel*. De Nederlandse museale sector werd geprezen, maar ook werd duidelijk dat er veel verbeterd kan worden; er kan meer worden samengewerkt en de 'Collectie Nederland', de combinatie van alle Nederlandse museumcollecties, kan beter zichtbaar en mobieler worden. Framer Framed werd in dit rapport als voorbeeld aangehaald. Met exposities als *Costume Bureau* (2014) samengesteld door Roel Arkestijn uit de collectie van Museum het Domein, *What We Have Overlooked* (2016) samengesteld door Mirjam Westen uit de collectie van Museum Arnhem en *In the future everything will be as certain as it used to be* (2017), een collectiepresentatie van het AAMU samengesteld door George Petitjean, draagt Framer Framed bij aan een grotere collectiemobiliteit waarbij institutionele kaders tussen erfgoed, materiële cultuur en hedendaagse kunst kritisch tegen het licht worden gehouden.

Museums are not neutral

Het symposium *In the future everything remains uncertain: A discussion on art collections in flux* (22 april 2017) naar aanleiding van de sluiting van het AAMU behandelde ondermeer de afwijzing van de collectie door het Stedelijk Museum Amsterdam. De collectie behoort tot de top van de hedendaagse Australische kunst zoals dat internationaal wordt aangekocht door het Tate Modern in London, het Museum Ludwig in Keulen en andere toonaangevende musea in Japan, Zuid-Korea en de Verenigde Staten. Dat de collectie uiteindelijk een onderkomen kreeg in het Museum voor Wereldculturen ligt gevoelig. Volkenkundige musea speelden een belangrijke rol in het 'framen' van de Aboriginals - de oorspronkelijke bevolking van Australië - als behorend tot de flora en fauna, als ideologische legitimatie voor de kolonisatie van het 'onontgonnen en onbewoond land', een desastreuze ontkenning van de oorspronkelijke bewoners, hun taal, cultuur en landrechten.

Gordon Bennet, *Notes to Basquiat (In the future everything will be as certain as it used to be)*, 1999

Sprekers Wonu Veys, Georges Petitjean en Djon Mundine tijdens het symposium rond de collectie van het AAMU

3.4 Uitgelicht tentoonstelling *House of Wisdom*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

FRAMER FRAMED

25 NOV
2017—
07 JAN
2018

Mohamed Abdelkarim,
Burak Arıkan,
Mahmoud Bakhshi,
Yael Bartana,
Mehtap Baydu,
Kürşat Bayhan,
Ekin Bernay,
Burçak Bingöl,
Nicky Broekhuysen,
Hera Büyüктаşıyan,
İstanbul Queer Art Collective,
Cansu Çakar,
Ramesch Daha,
İşıl Eğrikavuk,
Didem Erk,
Viron Erol Vert,
Deniz Gül,
Beril Gür,
Lawrence Abu Hamdan,
Ali Kazma,
Yazan Khalili,
Göksu Kunak,
Mona R. Kriegler,
Fehras Publishing Practices,
Elham Rokni,
Natascha Sadr Haghighian &
Ashkan Sepahvand,
Sümer Sayın,
Erinç Seymen,
Bahia Shehab,
Walid Siti,
Ali Taptik,
Erdem Taşdelen,
Özge Topçu,
Ali Yass,
Eşref Yıldırım,
Ala Younis,
Foundland

CURATORS

Collective Çukurcuma
(Naz Cuguoğlu &
Mine Kaplangı)

OPENING

24 November 2017

TOLHUISTUIN

Democracy & Media
Foundation Stichting
Democratie & Media

Arts & Film
Fonds voor de
Kunst

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

3.4 Uitgelicht tentoonstelling *House of Wisdom*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

De tentoonstelling *House of Wisdom* (2017), samengesteld door het Collective Çukurcuma van Naz Cuguoğlu en Mine Kaplangi uit Istanbul, bevatte werk van 36 kunstenaars en collectieven voornamelijk uit Turkije die de politieke macht van de bibliotheek en het archief in hedendaags Turkije bevragen. De tentoonstelling was eerder te zien tijdens de Biënnale van Istanbul in 2017 en zal mogelijk in 2018 doorreizen naar Groot-Brittannië. De opening van de tentoonstelling vormde onderdeel van het Amsterdam Art weekend.

Openingsperformance van het Istanbul Queer Art Collective

In oktober 2017 traden Tuna Erdem en Seda Ergül van het Istanbul Queer Art Collective voor het eerst op bij Framer Framed in het kader van de Queer Series en presenteerden daar een uur durende performance. In november keerde het collectief terug om de performance *Psychic Bibliophiles: What the Cards Say* te presenteren bij de opening van *House of Wisdom* (2017). In de performance behandelde het Istanbul Queer Art Collective hun recente migratie naar London, afgedwongen door de toenemende repressie van de LGBTQ gemeenschap in Turkije. Bij dit gedwongen vertrek hebben Tuna Erdem en Seda Ergül hun gehele persoonlijke archief en bibliotheek moeten achterlaten. Om de meer dan 1100 boeken niet geheel te verliezen, hebben zij voor ieder boek een prentbriefkaart beschreven met herinneringen en bewaard in een reiskoffer, die gezamenlijk de collectieve betekenis van een persoonlijk archief representeren.

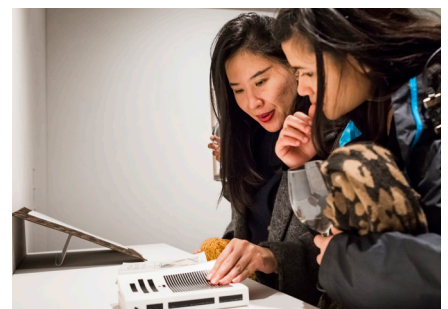
Deelnemende kunstenaars

Mohamed Abdelkarim, Burak Arkan, Mahmoud Bakhshi, Yael Bartana, Mehtap Baydu, Kürşat Bayhan, Ekin Bernay, Burçak Bingöl, Nicky Broekhuysen, Hera Büyüktaşçıyan, Cansu Çakar, Ramesch Daha, Işıl Eğrikavuk, Didem Erk, Foundland Collective, Deniz Gül, Beril Gür, Lawrence Abu Hamdan, İstanbul Queer Art Collective (Tuna Erdem and Seda Ergül), w Ali Kasma, Yazan Khalili, Göksu Kunak, Mona Kriegler, Fehras Publishing Practices, Elham Rokni, Natascha Sadr Haghighian & Ashkan Sepahvand, Sümer Sayın, Erinc Seymen, Bahia Shehab, Walid Siti, Ali Taptık, Erdem Taşdelen, Özge Topçu, Viron Erol Vert, Ali Yass, Eşref Yıldırım, Ala Younis.

Publieksprogramma

Voor de realisatie van het publieksprogramma traden twee organisaties op als gastcuratoren. Het Collective Çukurcuma stelde twee programma's samen en er werd samengewerkt met de 7 Hills Foundation. Hiervoor werd een financiële bijdrage ontvangen van het Fonds Democratie en Media. Er werden in totaal zeven bijeenkomsten gerealiseerd in de context van de tentoonstelling *House of Wisdom*, waarvan twee in Pakhuis de Zwijger.

Het publieksprogramma dat door Collective Çukurcuma werd georganiseerd vond plaats op 16 en 17 december met presentaties van Naz Cuguoğlu en Serhat Cackli (Collective Çukurcuma) en filmvertoningen, lezingen en gesprekken met kunstenaars uit de *House of Wisdom* tentoonstelling: Ali Kasma, Walid Siti en Lauren Alexander (Foundland).

Installatiefoto's van *House of Wisdom*.
Foto's Laura Tompa en Eva Broekema

3.4 Uitgelicht tentoonstelling *House of Wisdom*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Paranoia Phenomenon in samenwerking met 7 Hills Foundation

Een deel van het publieksprogramma rond de tentoonstelling *House of Wisdom* kwam tot stand in samenwerking met de 7 Hills Foundation, een organisatie die wordt gerund door Ipek Sur en Martha Gallego. 7 Hills Foundation werd geïnspireerd door de Gezi Park protesten (Istanbul, 2013) en richt zich op hedendaagse kunst met een focus op Turkije en de Turkse diaspora. Ipek Nur ontwikkelde een langlopend onderzoeksprogramma *Paranoia Phenomenon*, dat tijdens de tentoonstelling *House of Wisdom* resulteerde in een aantal publieksbijeenkomsten waarbij digitale mogelijkheden voor zelforganisatie van sociale bewegingen, eigenaarschap, privacy en de rol van overheden centraal staan.

Framer Framed besteedt al langer aandacht aan de relatie tussen hedendaagse kunst, de opkomst van digitale media, privacy en overheidstoezicht. In 2014 werd in de context van de tentoonstelling *Crisis of History* de conferentie *Art and Political Conflict* georganiseerd in samenwerking met Eric Kluitenberg en David Garcia. Deze bijeenkomst vormde zowel de start van de reizende tentoonstelling *As If - The Media Artist as Trickster* (2017), als de samenwerking met internetactivisten als Özge Çelikaslan (Video Vortex Istanbul), filmmaker en video kunstenaar Tina Bastajian, en onderzoeker, curator Annet Dekker.

Na de tentoonstelling *As if - The Media Artist as Trickster* samengesteld door Annet Dekker en David Garcia continueert het programma *Paranoia Phenomenon* de problematiek rond internetactivisme, overheidscontrole en gebrek aan eigenaarschap over data. Net als bij de tentoonstellingen *Crisis of History* en *As if* worden met kunstenaars, journalisten en wetenschappers artistieke strategieën onderzocht waarmee deze processen bevraagd kunnen worden. *Paranoia Phenomenon* gaat daarbij specifiek in op de situatie in Turkije op het moment van politieke spanningen en veranderingen.

De verschillende projecten kwamen opnieuw bij elkaar tijdens de finissage van de tentoonstelling *House of Wisdom*, die bestond uit de boekpresentatie van *Lost and Living (in) Archives* onder redactie van Annet Dekker, waar Özge Çelikaslan, Tina Bastajian en Josien Pieterse een bijdrage aan leverden. Özge Çelikaslan en Tina Bastajian gingen onder leiding van Annet Dekker in gesprek: wat zijn de mogelijkheden om een collectief archief van onderop op te zetten? Wat zijn de mogelijkheden van digitale tools binnen nieuwe archieven. Hoe kunnen archieven worden toegeëigend door sociale bewegingen? Hoe kunnen grass root archieven de privacy van deelnemers waarborgen?

3.4 Uitgelicht tentoonstelling *House of Wisdom*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Overige programma's in de serie *Paranoia Phenomenon*

Op 15 november 2017 presenteerde Engin Önder, initiator van het Turkse burgerjournalistieke platform 140 Journos zijn project in de serie *New Democracy* bij Pakhuis de Zwijger. Dit programma in samenwerking met de European Cultural Foundation, Netwerk Democratie, 7 Hills Foundation en Framer Framed ging in op de mogelijkheden van vernieuwende digitale journalistiek / activisme voor maatschappelijke initiatieven. Met onder andere Jaromil van Dyne.org.

Op 7 december vond de bijeenkomst 'Open (your) data' plaats met Erdem Dilbaz. Hij presenteerde de workshop 'Don't think the future'. Hij beoogde met deze workshop mensen aan te zetten tot reflectie over een toekomst waarin al je persoonlijke data openbaar zullen zijn en het begrip privacy niet langer relevant is.

De serie werd op 8 januari 2018 afgesloten met de bijeenkomst *Transparency and censorship in the social media age*. Voor deze bijeenkomst wordt Prof. Dr. Melih Kırılidoğ uitgenodigd, specialist op het gebied van overheids surveillance. Melih Kierlidog was een van de 400 Turkse academicie die de petitie *Academics for Peace* tekenden en daarmee van de universiteit werd geschorst. Ook dit programma vond plaats in het kader van de *New Democracy* reeks en werd georganiseerd in samenwerking met Netwerk Democratie - Platform voor democratische innovatie en Pakhuis de Zwijger.

Jaromil van Dyne.org in Pakhuis de Zwijger in gesprek met Engin Önder, Imre Jonk en Femke Haccou over 'Algorithmic Sovereignty'

3.5 Overzicht publieksprogramma

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

AANTAL		PROGRAMMA
1	<i>As If</i>	<i>Amsterdam</i>
2		Opening
3		Workshop Meme Lab by David Garcia
4		Symposium Digital Archives and Popular Revolts - Eye Film Museum
5		Symposium Digital Archives and Popular Revolts
6		Workshop on Archiving Practice door Annet Dekker
7		Partner bijeenkomst met rondleiding - ism. OnFile
8		Studenten bezoek - Willem de Kooning, Rotterdam
9		Beoordeling studenten - UvA Master Sociologie
10		Studenten bezoek Global Art Studies - Universiteit Leiden
11		Beoordeling studenten - Sandberg Academie
		Bezoek studenten Kitty Zijlmans - Leiden Universiteit
12		Art as Resistance ism Castrum Peregrini
13		Over het IJ College, Amsterdam
14		Over het IJ College, Amsterdam
15		Studenten bezoek - Rietveld Academie (audio visueel), Amsterdam
16		Over het IJ College, Amsterdam
17		Studenten bezoek - MA New Media & Digital Culture - UvA, Alex Gekker
18		DutchCulture
19	<i>As If</i>	FACT - Liverpool
20	<i>As If</i>	HEK - Basel
21	<i>Art Rotterdam 2017</i>	
22		Opening
23		Rondleidingen door Tuan Mami
24		Rondleidingen door Tuan Mami
25		Rondleidingen door Tuan Mami
26		Vernissage - Performance van Titus Elias
27	<i>In the future everything will be as certain as it used to be - ism AAMU</i>	
28		Opening
29		Master Fotografie - AKV Sint Joost
30		Advocatenkantoor de Brauw
31		Studenten Sandberg Instituut
32		Scholieren Over het IJ
33		Scholieren Over het IJ
34		Bezoek studenten bachelor hedendaagse kunst - VU
35		Studenten Museumstudies - UvA
36		Vernissage: debat collectie Nederland
37	<i>Open collegereeks Leerstoel Caribische Letteren</i>	
38		Caroline Drieënhuizen - Musea en Nederlands-Indië
39		Lezing Remco Raben - The modern art & literature of the Indies/Indonesia
40		Gábor Pusztai over het werk van László Székely
41		Rose Mary Allen - The culture of oral history in Curacao - ism Atria
42		The work of Charles Landvreugd & Patricia Kaersenhout
43		Sara Blokland - Srefidensi, photo archives, photo albums, memory & identity
44		Paul Faber - Moderne kunst in het Caraïbisch gebied
45		Ellen de Vries - Nola Hatterman & de kunst in Suriname
46	<i>Hallways - Heritage by Marie Hudelot</i>	
		AHK Kunsteducatie master
47	<i>HOME</i>	
48		Opening
49		School club: Art & Activism - Spring House
50		Frazer Hay, Uniform November
51		AHK Kunsteducatie master
52		Live conversation with Gaza #1
53		Live conversation with Gaza #2
54		Live conversation with Gaza #3
55		Live conversation with Gaza #4

3.5 Overzicht publieksprogramma

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

56	<i>It won't be long now, Comrades!</i>	
57		Opening
58		Rondleiding curatorial program - De Appel
59		Rondleiding studenten Beeld & Tekst - Rietveld Academie
60		Kunstacademie
61		Breda kunstacademie fotografie master
62		Rietveld
63		ABK studenten - Academie Minerva Groningen - Noor Nuyten
64		Queer Series #5, Istanbul Queer Art Collective
65		Performance A Rap on Race Revisited - ism. Read My World
66		Black Art met Quincy Gario - ism. Read My World
67		Performance A Rap on Race Revisited - ism. Read My World
68		Radical Pedagogy - Amal Alhaag en Maria Gugenbicher
69		rondleiding Over IJ College
70		Lezing Spanjemonument
71		ROCVa-ROC Detailhandel Bedrijvenexcursie - Bertil Erat
72		Docenten kunst en cultuur educatie - IJburg College
73		rondleiding Over IJ College
74		Museumnacht
75		Amsterdam University College - Hilla Dayan
76		Ninotchka evening with Aaron Schuster
77		IJburgcollege scholieren - Jorna Go
78		Finissage
79	<i>House of Wisdom</i>	
80		Opening
81		Amsterdam Art Weekend
82		Workshop Censorship
83		Art As Resistance #2 Art Npt Oil - ism Castrum Peregrini
84		Paranoia Phenomenon #1 - Open Your Data ism 7Hills & Pakhuis de Zwijger
85		UvA ism Thomas Berghuis
86		Public program ism Collective Curcuma
87		Public program ism Collective Curcuma
88	<i>Hallways - Jody Brand</i>	
		ism Thami Mynele
		UNSEEN - 21 t/m 24 september
	<i>Overige activiteiten</i>	
89		Gast College - Avans Hoge School
90		Workshop Master Sociologie - UvA
91		Deelname panel Gedeelde Geschiedenis, Ministerie OCW - Tropenmuseum
92		International Women's Day - Atria, kennisinstituut vrouwengeschiedenis
93		International Visitors Program - NRW Kultuur International
94		Onderzoek Molenwijk (groepsstage) - UvA
95		Presentatie en discussie onderzoek Molenwijk - bij FF
96		Presentatie en discussie onderzoek Molenwijk - Openbare Bibliotheek
97		Deelname panel Becoming More - Van Abbe Museum
98		Team & vrijwilligers excursie naar Hoorn - Hotel Maria Kapel
99		Artist in Residence ism AgaLab + public program
100		Deelname panel Being Public - Nieuwe Dakota
101		Symposium: How to Un/Engender the Ethnographic Object? - Tropenmuseum
102		Deelname aan jury SummerShow Amsterdam Noord - Nieuwe Dakota
103		Gastcollege Summer School - UvA
104		Gastcollege Summer School - BAK, Utrecht
105		Rondleiding Master Kunsteductie - AHK
106		Gast College - Universiteit KU Leuven
107		Gast College - Willem de Kooning Academie - Rotterdam
108		Lezing Yvette Mutumba - ism Mondriaan Fonds
109		Black Art - ism Read My World en Quincy Gario
110		Ex-Centric Public Education
111		Spanje Monument
112		Congres voor Museumrondleiders
113		Lezing Charles Esche - Missing Studies?
114		Digital Commons - ism Pakhuis de Zwijger
115		Young Collectors Circle

4. Samenwerkingen

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Lokale en landelijke partners

Aga Lab, Amsterdam Art Weekend, Amsterdam Centre for Globalisation Studies, Autres Directions, Bureau Boven, Castrum Peregrini, EYE Film Museum, Fossil Free Culture, Museumnacht, Netwerk Democratie, OnFile - Landelijk netwerk van gevluchte journalisten, Pakhuis de Zwijger, Read My World, Coöperatie TAAK, Thami Mynele Stichting, Tolhuistuin, Uitgeverij Valiz, UNSEEN, Young Collectors Circle, Aboriginal Art Museum Utrecht, Art Rotterdam (Intersections), BAK (Utrecht), Casco (Utrecht), Humanity in Action Nederland (Den Haag), Mondriaan Fonds (Amsterdam), Museum Moderne Kunst Arnhem, Pakhuis de Zwijger, Prins Claus Fonds, Stichting Vluchtelingen Werk, 7 Hills Foundation, Tropenmuseum, Atria - Instituut voor vrouwengeschiedenis, IISG - Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.

Internationale partners

BP or Not BP (London), Çukurcuma Collectief (Istanbul), Queer Art Collective (Istanbul/London), FACT - Foundation for Art and Creative Technology (Liverpool) en HEK - House of Electronic Arts (Basel), NRW Kultuur International (Keulen).

Educatie

Amsterdamse Hogeschool voor de Kunst, AKV St. Joost (Den Bosch), Avans Hogeschool (Breda), Universiteit van Amsterdam, Willem de Kooning (Rotterdam), Universiteit Leiden, Sandberg Instituut (Amsterdam), Over IJ College (Amsterdam), Rietveld Academie (Amsterdam), Vrije Universiteit (Amsterdam), Academie Minerva (Groningen), ROCvA-ROC, IJburg College (Amsterdam).

Voor een uitgebreide toelichting op de samenwerking rond educatieprogramma's, zie het volgende hoofdstuk Educatie.

Bezoeker tijdens Museumnacht 2017

BP or Not BP en Fossil Free Culture NL vertellen over de impact van 'artistiek activisme' en hun interventies in het British Museum en Van Gogh Museum

Report from Prison, een performance van kunstenaar Gluklya, georganiseerd in samenwerking met Cooperatie TAAK.

Performance van het Istanbul Queer Art Collective tijdens de opening van de expositie *House of Wisdom* (2017).

5. Educatie - Community and Learning

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Inleiding

In 2017 heeft Framer Framed nieuwe stappen gezet op het gebied van educatie. Hierbij richtte Framer Framed zich op twee focusgroepen: het Voortgezet Onderwijs en het Hoger Onderwijs. Dit resulteerde in 2017 in 50 schoolgebonden activiteiten. Voor het Voortgezet Onderwijs zijn specifieke lesprogramma's ontwikkeld waarbij nadrukkelijk is gekozen voor het VMBO. In contact met diverse scholen is gebleken dat er ruim educatief aanbod is van diverse culturele organisaties voor het VMBO, maar dat er voor deze scholieren nauwelijks programma's zijn die aandacht vestigen op hedendaagse kunst.

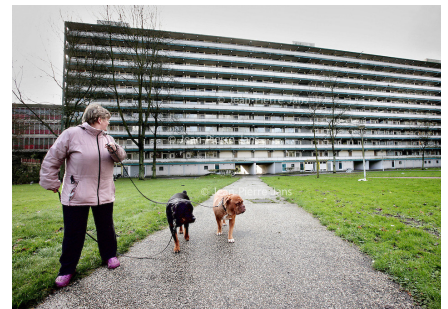
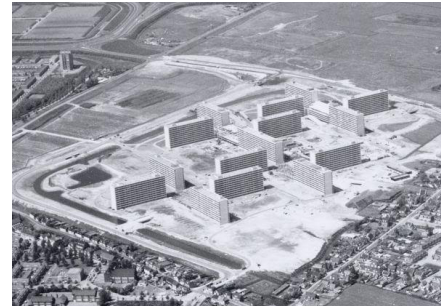
In het Hoger Onderwijs (HBO en WO) heeft Framer Framed zich gericht op de verruiming van de traditionele aandachtsgebieden en de ontwikkeling van nieuwe pedagogische methoden in het onderwijs, onder andere door in te zetten op gastcolleges, rondleidingen, stages en het ontwikkelen van open en publieke onderwijsprogramma's.

Methode VMBO

Er werd een duurzame samenwerking aangegaan met IJburg College (VMBO) en Over IJ College (VMBO), die in 2017 heeft geresulteerd in 9 workshops voor scholieren en docenten uit het VMBO. In het kader van het educatieprogramma voor het voortgezet onderwijs werd de educatiemedewerker getraind in Visual Thinking Strategies (VTS). De aanpak leert mensen open en zonder oordeel waarnemen, onderzoeken, luisteren naar en voortbouwen op elkaar door naar kunstwerken te kijken. In 2017 werd op basis van VTS een methode ontwikkeld om educatieve rondleidingen te kunnen geven aan verschillende groepen, waarbij eigen ervaring centraal staat.

Framer Framed richt zich op 'erfgoed leren' waarbij participanten zich bewust zijn van verschillende perspectieven. We streven ernaar de fysieke, sociaal en intellectuele toegankelijkheid van de tentoonstellingen te vergroten. Dit is in lijn met *New Museology* waarbij educatieve activiteiten binnen het museum een hoge prioriteit hebben. Framer Framed richt zich op het internationale debat over de rol van musea in de hedendaagse maatschappij en stelt vragen rondom representatie, toegankelijkheid en participatie. Framer Framed wil functioneren als een 'contact zone' (James Clifford en Mary Louise Pratt) waarbij de instelling een plek is voor dialoog en tegenstrijdige ideeën. De persoonlijke context van de participanten is van groot belang omdat de gedifferentieerde informatie gebaseerd wordt op de geschiedenis, context en verwachtingen van de participanten. De bezoeker of participant moet kunnen kiezen wat, hoe en waar hij of zij wil leren.

We gaan uit van de constructivistische leertheorie: kennis wordt geconstrueerd door de bezoeker aan de hand van zijn bestaande kennis, vorige ervaringen en nieuwe ervaringen. Hierbij wordt kennis op een persoonlijke manier opgedaan, waarbij de impact veel groter is dan bij van bovenaf opgelegde kennis.

Foto's uit het onderzoek van master studenten sociologie naar de Molenwijk in Amsterdam Noord

5. Educatie - Community and Learning

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Aan de hand van tentoonstellingen organiseert Framer Framed ontmoetingen waarin verschillende percepties van kunst, erfgoed en geschiedenis samenkomen. Participanten worden geconfronteerd met maatschappelijke vraagstukken en gestimuleerd een actieve en kritische houding aan te nemen. Dit streven geldt ook voor scholieren in het Primair en Voortgezet Onderwijs. Door met jongeren historische kwesties naar het hier en nu te halen, worden actuele maatschappelijke thema's en identiteitsvraagstukken bespreekbaar gemaakt. In het Hoger Onderwijs (HBO en WO) richt Framer Framed zich met gastcolleges, rondleidingen en stages op de verruiming van de traditionele aandachtsgebieden in het onderwijs.

Gastcolleges

Medewerkers van Framer Framed gaven gastcolleges op de Reinwardt Academie, Erasmus Universiteit, AKV|St. Joost Academie, Sandberg Instituut en Willem de Koning Academie (lerarenopleiding). Framer Framed werd bezocht door onder andere AKV|St. Joost Academie, AHK Kunsteducatie, UvA Kunstgeschiedenis en UvA Museum Studies, VU Hedendaagse Kunst, Rietveld Academie, Appel Curatorial Program en het Dutch Art Institute.

Stageplekken

In 2017 realiseerde Framer Framed acht stage plekken voor studenten van onder andere de opleiding Gender Studies, Universiteit Utrecht; School of Oriental and African Studies, University of London; Museologie, Universiteit van Amsterdam; Sociologie, Universiteit van Amsterdam; Amsterdam University College; en Moderne en Hedendaagse Kunst, Universiteit Utrecht.

Werkplaats Molenwijk

In opdracht van Framer Framed en onder leiding van universitair docent Adeola Enigbokan is een groepsstage gerealiseerd voor 24 Master studenten sociologie aan de Universiteit van Amsterdam. Verdeeld in groepen van drie studenten onderzochten zij ieder een aspect van de Molenwijk in Amsterdam-Noord. Demografische ontwikkelingen, architectonische en stedenbouwkundige kenmerken, esthetische beleving, vervuiling, cultureel aanbod, politieke voorkeuren en ruimtegebruik werden geanalyseerd door middel van veldwerk observaties, interviews, fotografie en archiefonderzoek. Uit dit onderzoek is een rapport voortgekomen dat is gepresenteerd aan het dagelijks bestuur van Stadsdeel Noord. Een van de conclusies was het geheel ontbreken van cultureel aanbod in de wijk. Op basis van dit onderzoek is Framer Framed een partnerschap aangegaan met het Stadsdeel, woningbouwvereniging De Alliantie, de openbare Bibliotheek en de Molenwijkkamer om programmering in de wijk te realiseren.

5. Educatie - Community and Learning

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Ex-centric Public Cultures

Framer Framed en Side Room startten een meerjaren samenwerking *Ex-centric Public Cultures*. Hierin staat *radical learning* centraal met als doel democratische, inclusieve, vernieuwende en open werkmethoden te ontwikkelen en te introduceren in onderwijs en samenleving. De Side Room is een project van Amal Alhaag en Maria Guggenbichler en in 2017 en 2018 worden publieksprogramma's ontwikkeld voor het nader ontwikkelen van radicale pedagogische methoden.

Leerstoel Nederlands-Caraïbische letteren

De leerstoel Nederlands-Caraïbische letteren wordt voor de periode 2015 tot en met 2019 gesponsord door een groep particulieren, het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) en de stichting Framer Framed. De leerstoel wordt bekleed door prof. dr. Michiel van Kempen. In het kader van kennisvalorisatie werd gezamenlijk met de UvA de openbare collegereeks 'De invloed van kolonialisme op kunstuitingen in voormalige Nederlandse koloniën' georganiseerd voor studenten en algemeen geïnteresseerden. In de collegereeks wordt ingegaan op de wijze waarop de koloniale geschiedenis en structuren de kaders hebben gevormd van wat op dit moment in het zogenaamde westen als kunst wordt gedefinieerd.

Hiervoor worden in het bijzonder twee kunstdisciplines als uitgangspunt genomen: de beeldende kunst en de letteren. In de reeks worden de hedendaagse ontwikkelingen in de voormalige Nederlandse koloniën vanuit een historisch perspectief belicht. Wat was de impact van de dominante koloniale betekenisgeving op lokale cultuuruitingen in beeldende kunst en letteren of orale vertelcultuur? In hoeverre werden de koloniale, westerse categorieën opgedrongen, zoals bijvoorbeeld een scherpe afbakening tussen beeldende kunst enerzijds en literatuur/letteren anderzijds? En wat voor vormen namen en nemen kunstuitingen aan in het complexe proces van dekolonisatie? De reeks richt zich op de relatie tussen kunst en de samenleving, multidisciplinaire samenwerkingen en de wijze waarop deze verschillende disciplines met de geschiedenis en de wereld om hen heen omgaan.

De collegereeks bestond uit de onderstaande bijeenkomsten:

1. Caroline Drieënhuizen - Musea en Nederlands-Indië, ca. 1880-1950,
2. Remco Raben - The modern art & literature of the Indies/Indonesia [EN]
3. Gábor Pusztai - Het werk van Laszlo Székely, schrijver en beeldend kunstenaar
4. Rose Mary Allen - The culture of Oral History in Curaçao
(mede mogelijk gemaakt door het Amsterdam Centre for Globalisation Studies)
5. Kunstenaars Charles Landvreugd & Patricia Kaersenhout over hun eigen praktijk
6. Sara Blokland - Srefidensi, photo archives, photo albums, memory & identity
7. Paul Faber - Moderne kunst in het Caraïbisch gebied

6. Doelgroepen en publieksbereik

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

6. Doelgroepen en publieksbereik

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Doelgroepen

De vaste achterban van Framer Framed bestaat sinds de oprichting in 2009 uit de volgende doelgroepen: erfgoed en museumprofessionals, onafhankelijke curatoren, beleidsmakers, programmamakers, medewerkers van fondsen, kunstenaars en museumbezoekers, wetenschappers, journalisten en studenten. Het zijn veelal 'cultuurmakers', mensen die zelf direct of indirect verantwoordelijk zijn voor culturele programma's of museaal beleid.

Sinds de opening van de expositieruimte in de Tolhuistuin is de doelgroep verbreed. Framer Framed is nu onderdeel van een uitgaansgelegenheid. De bezoekers vormen een relatief jonge doelgroep (60% is tussen de 18 en 34 jaar), veelal studenten van internationale opleidingen, die op zoek zijn naar internationale thema's, waarbij de Engelstalige programmering aansluit op hun opleiding en / of achtergrond.

doelgroepen

1. Geïnteresseerden in hedendaagse kunst en erfgoed;
2. Jong volwassenen tussen de 18 en 34 jaar;
3. Mensen met een internationale achtergrond;
4. Maatschappelijk betrokken / politiek geëngageerd;
5. Bezoekers van festivals, events, musea;
6. Innovators of early adapters op het gebied van kunst en cultuur;
7. Publieksgroepen vanuit het restaurant THT en Paradiso;
8. Studenten;
9. Toeristen.

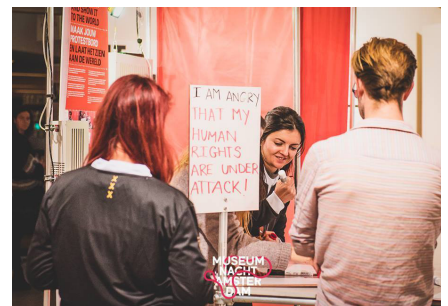
6. Doelgroepen en publieksbereik

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Framer Framed kan rekenen op bezoek van een divers samengesteld publiek. Om deze groepen te bedienen hanteert Framer Framed een 'open deur beleid': vrij toegankelijk en ruime openingstijden van 11:00 uur 's ochtends tot 21:00 uur 's avonds. Vooral de jonge leeftijdsgroep van 18-34 jaar is opmerkelijk voor een organisatie die zich richt op hedendaagse kunst. Deze jonge leeftijdsgroep komt op diverse platforms naar voren: 61% van de mensen die de website van Framer Framed bezoekt bestaat volgens Google uit de leeftijdsgroep 18-34 jaar. 56% van de mensen die de facebook pagina volgen bestaat uit de doelgroep 18-34 jaar. Ter vergelijking; de gemiddelde leeftijd van bezoekers aan het Stedelijk Museum Amsterdam is 56 jaar. Uit een publieksenquete onder 200 bezoekers van de exposities is gebleken dat de online metingen een redelijk accurate weergave zijn van de werkelijke bezoekers aan de tentoonstellingen. Uit de enquête kwam een gemiddelde leeftijd van 36 jaar naar voren. Een mogelijke reden van deze relatief jonge doelgroep is de keuze voor het inzetten van voornamelijk eigen PR kanalen (website, digitale nieuwsbrief en sociale media) bij het bereiken van de achterban. Dit in plaats van campagnes in landelijke dag- en weekbladen die veelal een oudere doelgroep bereiken en hogere kosten met zich meebrengen.

Amsterdam kent een breed aanbod van internationale opleidingen die een belangrijke factor zijn bij het bereiken van een divers en internationaal publiek. In de praktijk blijkt dat de diversiteit in de programmering leidt tot een diversiteit aan publieksgroepen. Een consequente samenwerking met maatschappelijke partners zorgt dat ook de achterban van organisaties in andere sectoren dan de hedendaagse kunst wordt bereikt. De gunstige ligging van de Tolhuistuin nabij het Centraal Station en het EYE filmmuseum draagt bij aan het bereiken van een divers en internationaal publiek van toeristen, expats en internationale studenten. De Ateliers, Rijksacademie, Amsterdam University College en Engelstalige opleidingen aan Vrije Universiteit en Universiteit van Amsterdam zorgen voor een internationale gemeenschap in Amsterdam die interesse heeft in de programmering van Framer Framed. Door de nodige aandacht te besteden aan tweetalige communicatie en door het bieden van Engelstalige publieksprogramma's worden deze groepen bediend. 46% van de bezoekers aan de website maakt gebruik van de Nederlandstalige pagina's, terwijl 43% het Engelstalige deel bezoekt. De overige bezoekers van de website maken veelal gebruik van automatische vertaling naar andere talen.

Het opleidingsniveau van bezoekers die op eigen gelegenheid komen, blijkt minder divers. Bezoekers zijn voornamelijk hoger opgeleid. Om op opleidingsniveau een diverser samengesteld publiek te bereiken, is gekozen om het educatieprogramma voornamelijk in te zetten op VMBO opleidingen. Dit heeft in 2017 geresulteerd in een vaste samenwerking met twee scholen waarvoor in totaal negen onderwijsprogramma's werden gerealiseerd. Een ander initiatief om een diverser samengesteld publiek te realiseren is de ontwikkeling van 'Werkplaats Molenwijk' een programma van Framer Framed in een buitenwijk van Amsterdam-Noord.

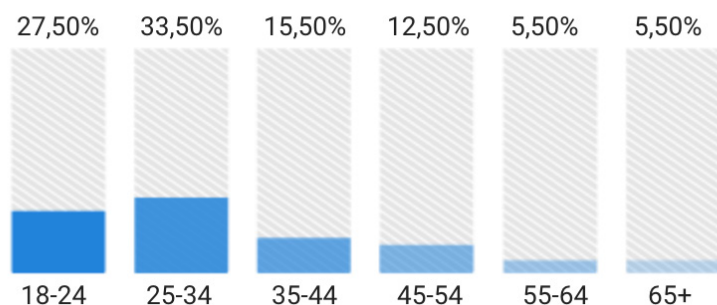
6. Doelgroepen en publieksbereik - Leeftijd

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Leeftijd

100% van het totaal aantal sessies

Leeftijdsverdeling van website bezoekers volgens Google

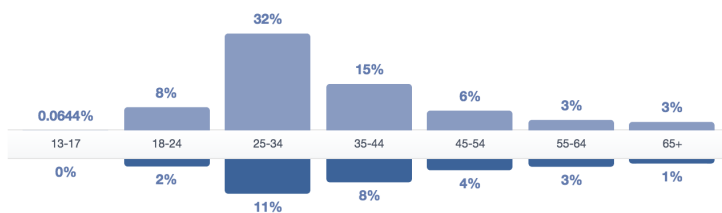
in their user profiles.

Women

67%
Your Fans

Men

29%
Your Fans

Gender en leeftijdsverdeling van Facebook volgers

Links boven: 61% van de mensen die onze website bezoekt bestaat volgens Google uit de leeftijdsgroep 18-34 jaar.

Links onder: 53% van de mensen die onze Facebook pagina volgen bestaat uit de doelgroep 18-34 jaar.

Uit een publieksenquete onder 200 bezoekers is gebleken dat dit een redelijk accurate weergave is van de werkelijke bezoekers van de exposities en het randprogramma.

Een mogelijke reden van deze relatief jonge doelgroep is onze voorkeur voor het inzetten van eigen PR kanalen (website, digitale nieuwsbrief en sociale media) bij het bereiken van onze doelgroep. Dit in plaats van duurdere campagnes in landelijke dag- en weekbladen die veelal een oudere doelgroep bereiken.

6. Doelgroepen en publieksbereik - online

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Bereik via eigen digitale media (april 2018)

4.650 facebook like's

630 facebook group

1.630 twitter

1.650 instagram volgers

3.000 digitale nieuwsbrief

200 vimeo plays per maand

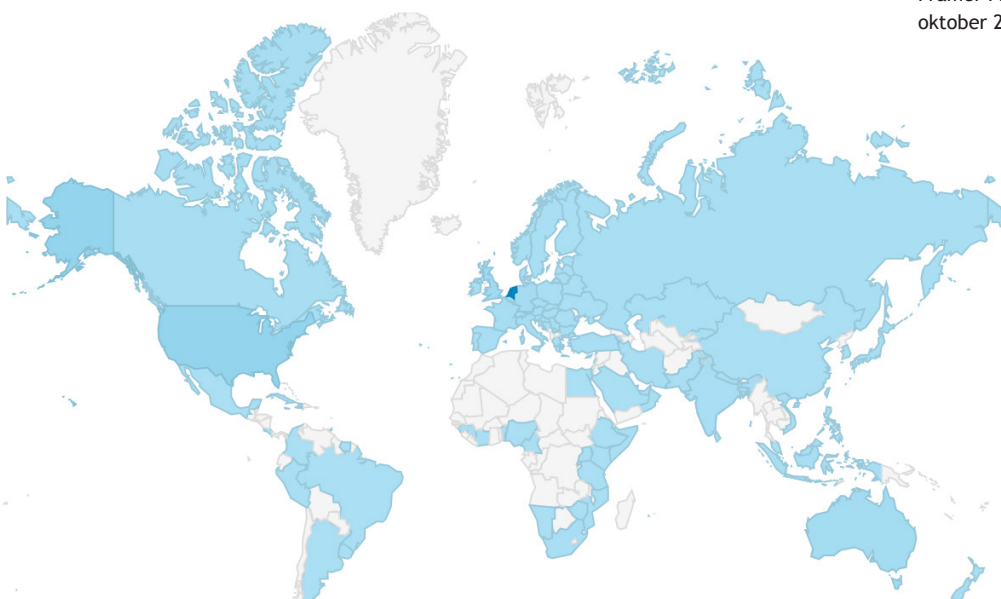
Het uitgebreide (Engelstalige)

programma heeft een internationale en interculturele gemeenschap binnen weten te halen. Dit blijkt onder meer uit de herkomst van de bezoekers van onze website en digitale nieuwsbrief.

Werkend vanuit een vast partnerschap met stichting de Tolhuistuin worden alle programma's opgenomen in de communicatiekanalen van stichting de Tolhuistuin. Daarnaast kan sporadisch gebruik worden gemaakt van een banner aan het IJ. Deze ligt direct naast de aanlegstijger van de pont 'Buiksloterweg' en heeft zodoende een groot publieksbereik.

1 okt. 2017 - 31 okt. 2017

Geografische herkomst van bezoekers aan de Framer Framed website binnen één maand, oktober 2017

6. Doelgroepen en publieksbereik - online nieuwsbrief

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Internationaal bereik van de digitale nieuwsbrief variërend per verzending in het jaar 2017:

Top locations by opens

	Netherlands	1,712	65.5%
	USA	368	14.1%
	Australia	223	8.5%
	Germany	89	3.4%
	Belgium	69	2.6%

Top locations by opens

	United Kingdom	6	20.7%
	Austria	5	17.2%
	Turkey	5	17.2%
	Germany	5	17.2%
	Romania	3	10.3%

Top locations by opens

	Netherlands	1,066	86.8%
	Belgium	30	2.4%
	Germany	29	2.4%
	USA	27	2.2%
	United Kingdom	13	1.1%

7. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

In druk

De Groene Amsterdammer, *Guantanamo Bay Museum of Art and History*,
dd. 8 februari 2017

<https://www.groene.nl/artikel/guantanamo-bay-museum-of-art-and-history>

De Groene Amsterdammer - *De bliksemslang*, 12 april 2017

<https://www.groene.nl/artikel/de-bliksemslang>

GUP Magazine, *Destruction Brought Home*

ook online beschikbaar: <http://www.gupmagazine.com/articles/destruction-brought-home>

GLIMP! - Bulletin on Queer Art, VIII # 10, oktober 2017

Het Parool, *De Kunst van het misleiden*, dd. 10 februari 2017

http://framerframed.nl/wp-content/uploads/2017/02/170210-Parool_As-If.pdf

Het Parool, *Schoonheid schuilt in verwoesting*, 21 juli 2017

bespreking van de expositie *HOME*, door Sophia Zurcher

Het Parool, *Kunst of activisme?* 13 oktober 2017

bespreking van de expositie *It won't be long now, Comrades!*

Het Parool, eindejaars lijstje *As If - The media Artist as Trickster*

de expositie behoort tot de beste exposities van 2017

ook online beschikbaar: <https://www.parool.nl/kunst-en-media/de-beste-beeldende-kunst-van-2017-volgens-onze-recensenten-a4551482/>

Filosofie Magazine, *Ontwaken met een Bijl*, november 2017

bespreking van de expositie *It won't be long now, Comrades!*

Tubelight #101, *Dromen van een revolutie*, december 2017

Tubelight #102, maart - mei, jaargang 2017

De kunstenaar als charlatan, door Rosanne Schipper

ook online beschikbaar: <http://www.tubelight.nl/de-kunstenaar-als-charlatan/>

De Volkskrant, *Media kunst als middel voor kritiek*, dd. 27 januari 2017

<http://www.volkskrant.nl/beeldende-kunst/mediakunst-als-middel-voor-kritiek-a4453918/>

Harper's Bazaar Japan, *Feminist Artists*,

Met installatiefoto Mary Sibande bij Framer Framed

LXRY List 2018, Tuan Mami one of the best upcoming artists,

met publicatie van foto's *In One's Breath Nothing Stands Still*, Art Rotterdam.

7. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

In druk

Exhibist Magazine, contemporary art from Turkey, Issue #13
meerdere vermeldingen van Framer Framed met installatiefoto van Mary Sibande
meer info: <http://exhibist.com/index.php/magazine/print-magazine>

Folia, *Discussie over koloniale geschiedenis heeft de hoogste urgentie*
ook online beschikbaar: <http://www.folia.nl/actueel/10875>

Expositie *In One's Breath - Nothing Stands Still* - Art Rotterdam 2017
opname in de catalogus van Art Rotterdam 2017

Beeldenmagazine, *Rotterdamse kunstbeurzen groeien verder uit elkaar*, #1 2017
door Etienne Boileau
http://framerframed.nl/wp-content/uploads/2017/02/Rotterdamse-Beurzen-Beelden_1-2017.pdf

Democratie en Media, Jaarverslag 2016
twee pagina's over Framer Framed met installatiefoto van Mary Sibande en
de expositie *Ancestral Bleus - return to the State of L3*.

NRC Handelsblad, *Wat het Stedelijk nodig heeft: een bliksemafleider*,
door Robbert Roos, 23 oktober 2017 (alleen naamsvermelding)

Kunstlicht tijdschrift
Artikel over subversieve kunst in het publieke domein,
met vermelding van Burning Museum interventie in de Transvaalbuurt, Amsterdam

Gonzo Circuit #143 *It won't be long now, Comrades!*, opname in agenda

Poster vormgeving Diego Montero Riz

7. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Online

Metropolis M, *Nieuw in de BIS - in gesprek met Framer Framed*

http://www.metropolism.com/nl/features/30981_bis_framer_framed

Metropolis M

http://www.metropolism.com/nl/reviews/33174_framer_framed_it_won_t_be_long_now_comrades

Metropolis M, *Hoe het ongelezen boek in een tentoonstelling een tweede leven krijgt*

http://www.metropolism.com/nl/features/34033_reflect_boeken_in_exposities

Metropolis M: Weekendtip

http://www.metropolism.com/nl/features/31343_weekend_tips

Tate Modern, London, expositie *Re(as)sisting Narratives* op de website

<http://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/talk-and-lecture/tate-exchange/can-archive-speak>

VICE, *Zes kunstingen om dit weekeind voor uit je hol te kruipen*

<http://thecreatorsproject.vice.com/nl/blog/zes-kunstingen-om-dit-weekend-je-grot-voor-te-verlaten>

VICE / Motherboard, *You Can Now 3D Print the Ancient Artifacts That ISIS Destroyed*

https://motherboard.vice.com/en_us/article/you-can-now-3d-print-the-ancient-artifacts-that-isis-destroyed

We Are Public, As If - *The Media Artist as Trickster*

<https://www.wearepublic.nl/en/event/as-if-the-media-artist-as-trickster/>

The Exhibitionist - *The Media Artist as Trickster*

<http://exhibitionist.nl/en/tentoonstelling/as-if-the-media-artist-as-trickster/>

Amsterdam Art - *The Media Artist as Trickster*

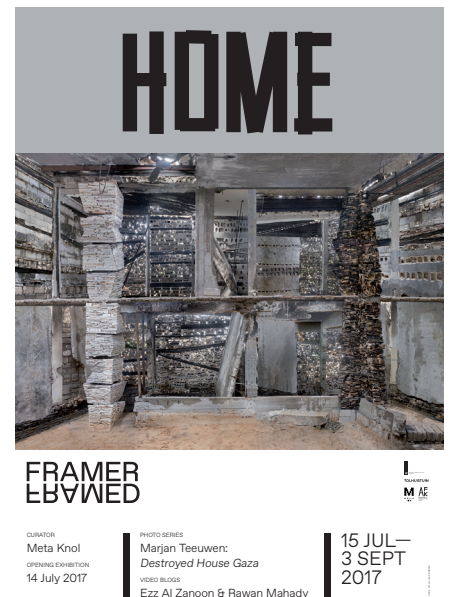
<http://www.amsterdamart.com/event/as-if-the-media-artist-as-trickster-group-exhibition>

Frieze.com

<https://frieze.com/gallery/framer-framed>

I Amsterdam website

<http://www.iamsterdam.com/en/visiting/whats-on/exhibitions/in-the-future-everything-will-be-as-certain-as-it-used-to-be>

Poster vormgeving Van Lennep (boven) en Diego Montero Riz (onder)

7. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Vervolg online

De Pit *In the future everything will be as certain as it used to be*

tip door Mariska Castelijm

<http://www.depit.nl/2017/04/28/in-the-future-everything-will-be-as-certain-as-it-used-to-be/>

Hoopdoop Magazine, *In the future everything will be as certain as it used to be*

<http://www.hoopdoopmagazine.com/in-the-future-everything-will-be-as-certain-as-it-used-to-be/>

Kunstmeisjes, *Onderweg naar de plee nog wat kunst meepakken*

<https://kunstmeisjes.com/portfolio/go-no-go-69-onderweg-naar-de-plee-nog-wat-kunst-meepakken/>

We Like Art

<https://welikeart.nl/2017/08/01/verwoest-huis-gaza-marjan-teeuwen/>

Art Daily

<https://www.uniformnovember.com/single-post/2017/07/19/Event-Framer-Frame>

Artportal.hu (Hongaars online kunstmagazine), 22 aug 2017

<https://artportal.hu/magazin/otthon-az-otthontalansagban-palesztin-es-holland-perspektivak/>

Szum, (Polen)

<http://magazynsum.pl/o-trudnej-nauce-nadziei/>

HardHoofd, *Alles vijf sterren, It Won't Be Long Now, Comrades!: Geen sovjetnostalgie*

<https://hardhoofd.com/2017/11/11/83671/>

Tubelight, *Amsterdam Art Weekend 2017: tips van Floor van Luijk*

<http://www.tubelight.nl/amsterdam-art-weekend-2017-tips/>